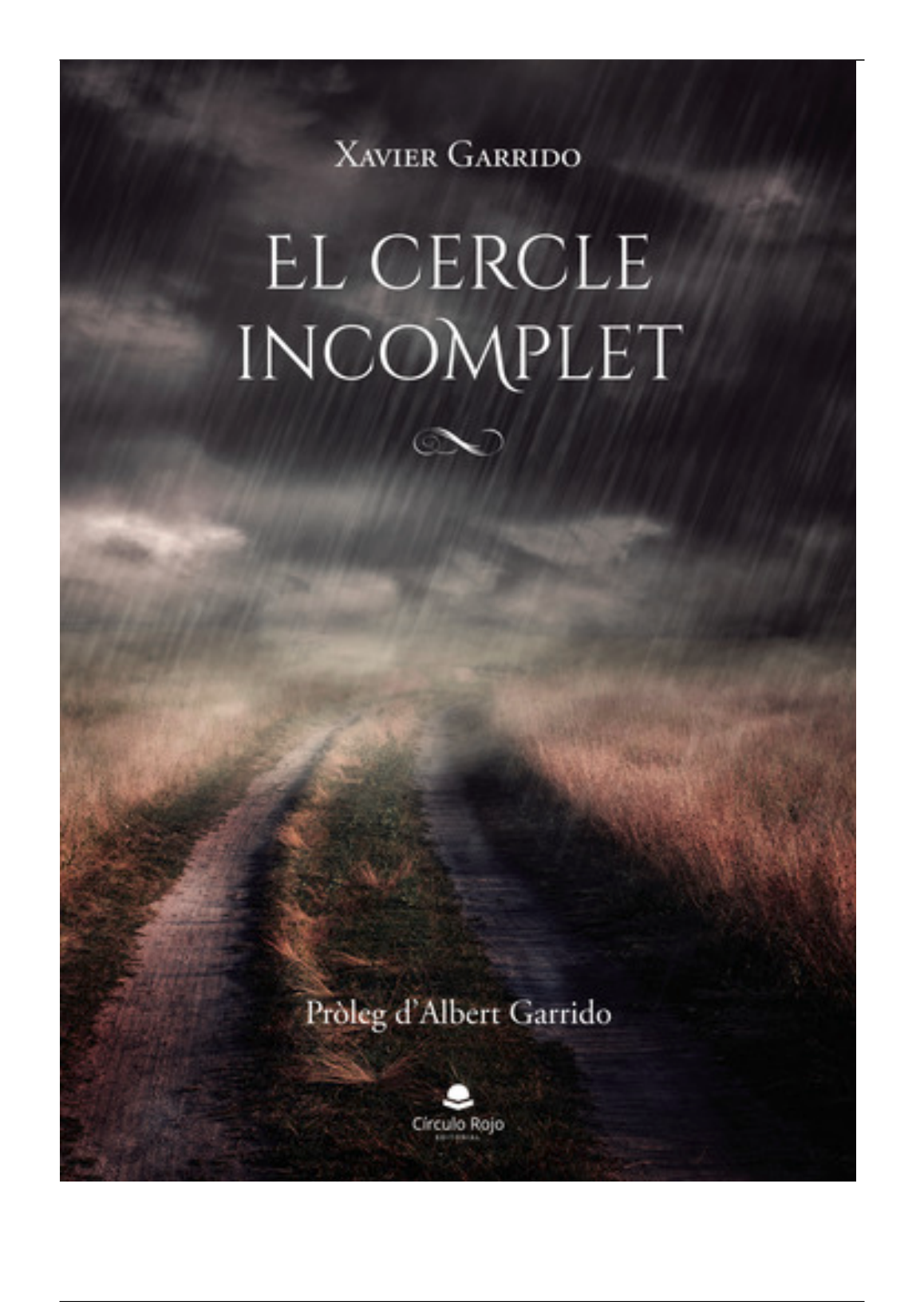

The background of the book cover is a dramatic, atmospheric photograph. It depicts a narrow, muddy path or stream that winds through a field of tall, golden-brown grass. The sky is dark and filled with heavy, grey clouds, with numerous vertical streaks of rain falling across the entire scene, creating a sense of movement and depth. The lighting is moody, with some light breaking through the clouds near the horizon, illuminating the grass and the path.

XAVIER GARRIDO

EL CERCLE INCOMPLET

Pròleg d'Albert Garrido

Círculo Rojo
EDITORIAL

Primera edició: maig 2021

Dipòsit legal: AL 1015-2021

ISBN: 978-84-1398-774-3

Impressió i enquadernació: Editorial Círculo Rojo

© Del text: Xavier Garrido Tosquellas

© Maquetació i disseny: Equip de Editorial Círculo Rojo

© Imatge de coberta: Depositphotos.com

Editorial Círculo Rojo

www.editorialcirculorojo.com

info@editorialcirculorojo.com

Imprès a Espanya – Printed in Spain

Editorial Círculo Rojo dóna suport a la creació artística i la protecció del copyright. Queda totalment prohibida la reproducció, escaneig o distribució d'aquesta obra per qualsevol mitjà o canal sense permís exprés tant de l'autor com de l'editor, sota la sanció establerta per la legislació.

Círculo Rojo no es fa responsable del contingut de l'obra i/o de les opinions que l'autor hi manifesti.

El paper utilitzat per a imprimir aquest llibre és 100% lliure de clor i, per tant, ecològic.

A vosaltres dos, anònims, que sou la història.

A la Carme, que ho és tot.

PRÒLEG

He de començar dient que el Xavier i jo ens coneixem des de sempre, vam viure sota el mateix sostre tota la infància i tota l'adolescència i massa de les nostres respectives memòries guarden en els seus plecs els mateixos records: una casa, una escola, un carrer, un barri, el parc de la Ciutadella, cares familiars o amigues, partides de ping-pong a la taula del menjador, que era immensa; tot plegat massa coses per seguir-les enumerant. Vull dir que tot el que segueix té un component personal molt especial, molt d'un passat on els nostres camins, més que creuar-se van ser el mateix camí (en alguna caps a i deuen dormir les fotografies on hi sortim tots dos, més ben dit, tota la colla, ell i jo inclosos). Vull dir amb això que em ve molt de gust escriure aquestes ratlles per posar en antecedents els lectors d'aquesta primera novel·la del Xavier.

A mi m'ha semblat sempre que l'autor d'*El cercle incomplet* té ànima d'artista des que va treure d'oïda, amb sorprenent facilitat, la melodia de diferents cançons —anys seixanta— quan encara era un nen. Amb la mateixa guitarra de la que ell va ser capaç d'extraure notes assenyades, els altres del seu entorn vam fracassar estrepitosament, en especial jo, tan afeccionat a la música com negat per fer sonar un instrument amb cap i peus. L'èxit *guitarístic* va ser només el començament: a prou arts arriscades i oficis delicats, analògics i informàtics, per passar l'estona o per un íntim impuls creador ha demostrat des d'aleshores que és molt més que un manetes.

El que no m'esperava és que l'envaís el virus de la literatura, que provoca unes dèries que no tenen cura. Un dia de pandèmia vaig descobrir que el virus l'havia contagiats sense remei en obrir la bústia del meu correu electrònic i trobar-me un missatge seu amb un fitxer amb *El cercle incomplet*. El desafiament de la primera novel·la és molt gran, segons expliquen els que han passat l'experiència, perquè, com vaig sentir-li dir una vegada a l'escriptor Juan García Hortelano, "és un exercici de disciplina ple de paranys". Es tracta, doncs, d'un desafiament formidable de l'autor amb ell mateix, el que potser explica que de fa temps tingui la sospita de que malgrat que no paren de publicar-se novel·les en nombre creixent, potser creix encara més de pressa el nombre de les que mai es publicaran o queden a mig escriure, oblidades a un calaix.

El Xavier si va posar, la va acabar i ara poden gaudir-la els lectors disposats a descobrir un món forçosament en blanc i negre, difícil, de situacions dures i personatges obligats a sobreviure més que a viure. Pels que tenim una edat, molt del que passa a *El cercle incomplet* ens sembla d'allò més d'acord amb l'atmosfera d'una societat ferida per la guerra civil, per una mena d'amargor no reconeguda, de frustració provocada per l'herència de la gran carnisseria. Però hi ha també a la novel·la la reconstrucció del passat dins de societats petites, començaments del segle XX, on la tradició era una barreja de garantia de futur, de continuïtat, i era també un mecanisme de predestinació.

Al mateix temps, hi ha a la novel·la bastants espais i moments, descripcions i perfils que han nodrit la vida de l'autor. Molts, déu-n'hi-do quants, puc dir que són capítols que he compartit amb ell —no diré quins— i que enriqueixen el relat amb tocs d'un realisme sense concessions. Acollint-me a la frase de José Ortega y Gasset "jo sóc jo i la meua circumstància", a la novel·la hi ha molt del paisatge humà, arquitectònic, d'olors i de gustos coneguts pel Xavier des de sempre. És lògic que sigui així perquè ell, com tots els autors, és pare de tots els personatges, de totes les situacions

versemblants que construeixen l'argument (el que ara se'n diu el relat), aquest misteri que fa que la ficció esdevingui realitat i que aquesta realitat no sigui percebuda de la mateixa manera per tots els lectors.

Finalment, *El cercle incomplet* és una novel·la de sentiments, no una novel·la sentimental –cal fer la distinció–, on es produeix una mena de reparació de la tragèdia o potser de suavització de la tragèdia on l'atzar i té molt a veure. Però el recurs de l'atzar no està forçat per treure la novel·la d'un carrer sense sortida, sinó que és un ingredient fonamental en tot el que passa; des del principi, la història evoluciona per justificar l'aparició de l'atzar com un element desencadenant necessari, creïble, tan creïble, per exemple, com el *coup de théâtre* de la pel·lícula *Match point*, de Woody Allen. L'atzar és un element de progressió de l'argument juntament amb el dinamisme d'alguns passatges on l'acció s'accelera després de moments de calma i assossec.

Fa uns anys vaig entrevistar a París l'escriptor Tahar ben Jelloun. Va ser una conversa llarga al seu estudi del Barri Llatí on vaig preguntar-li, és clar, per la seva obra, però després ell em va donar peu a parlar d'altres coses. A l'hora de transcriure l'entrevista, moltes coses van quedar fora per raons d'espai, entre d'altres aquesta afirmació: "L'experiència personal és determinant. Jo escric del que conec". Això ha fet el Xavier amb determinació i suposo que amb la paciència necessària per no fiar-ho tot a la memòria, per buscar informació d'una època passada que els records deformen o canvien, sobre tot si pertanyen a la infantesa i l'adolescència. No és aquesta novel·la un exercici autobiogràfic, però sovint hi surten referències, escenaris, veus del passat que recullen moments viscuts.

I ara llegiu el que ha escrit el Xavier i oblideu-vos de mi.

ALBERT GARRIDO

AGRAÏMENT

No és fàcil asseure's davant d'una gravadora i despullar els racons més íntims de la pròpia vida. No. Més enllà d'anècdotes o de passatges més o menys emotius, no solem donar sortida als records que enyorem o que enterboleixen la nostra memòria. Ens fan mal. I ens fan mal perquè voldríem esborrar-los del record, encara que irremissiblement formin part de la nostra història. De nosaltres mateixos.

És per això que vull agrair que les dues persones que constitueixen l'esquelet d'aquesta novel·la hagin acceptat fer-ho. I és per això també que sense falses modèsties ni amagades vanitats, em congratulo jo mateix per haver aconseguit que ho fessin.

Tots dos procedents de famílies molt humils i treballadores, han hagut de lluitar de valent per obrir-se camí en un món que s'han hagut de guanyar esforç rere esforç. A base de lluita. A cara de gos. L'un havent de patir les pors de la guerra i la diferència de classes. L'altre deixant-se literalment la pell en maltractaments i en l'explotació infantil.

El que he recollit en aquesta novel·la són només pinzellades de les seves vides. Pinzellades acolorides amb les aquarel·les de la imaginació. No tots els fets ni tots els personatges que envolten els protagonistes corresponen a situacions o persones reals. I és que les seves vides, contades tal com ells mateixos me les han narrat, serien dignes de plasmar-les en les seves pròpies biografies, però la intenció no era aquesta.

D'altra banda, el compromís de preservar el seu anonimat m'obligava a pintar el quadre amb colors de fantasia. I sempre em quedarà el dubte de si la meua no ha sigut més que una còpia maldestra d'uns inigualables originals.

He de confessar que l'emoció m'ha tenallat en molts moments dels seus relats, i transcriure aquests punts i contrapunts no ha estat fàcil per a mi. Escoltant les gravacions una vegada i una altra he arribat a instal·lar-me davant de l'ordinador, veient-los a ells passejar per damunt del teclat, vivint la història al seu costat. He comptat amb l'avantatge de que no m'he hagut d'imaginar els rostres o els posats dels qui han inspirat el meu escriure. Ha estat com tenir-los davant meu en tot moment.

Es tracta doncs d'un agraïment i una disculpa a la vegada. Agraïment per haver-me deixat endinsar en els seus camins de record, d'alegries i de tristors. Per haver-me permès ser ells mateixos, revivint anhels i decepcions, il·lusions i malsons. Per haver donat ales a la meua humil creativitat, imaginant-los al capdavant de les seves pròpies vivències, liderant-les i protagonitzant-les. I disculpa per no haver sabut reflectir-hi el seu mirar. Per haver contat els fets amb els ulls de qui subscriu la novel·la, i no pas amb els dels qui l'han viscut. Disculpa per haver-me fet amo de la vostra història. Per haver furgat en les vostres vides.

Amb tota sinceritat us dono les gràcies i us demano perdó.

PRIMERA PART

I Can Fuster

Octubre de 1998.

Ja ben entrat el matí, els rajos de sol pintaven de llum i de vida aquell tranquil indret de l'Alt Empordà. Els ceps de les vinyes recent veremades que omplien els camps de les finques del voltant, oferien un marc de colors diversos entorn a l'edifici de la residència.

Era una construcció que malgrat que no tindria més de deu o quinze anys, semblava sortida d'una vella pel·lícula del *far west*. Un edifici amb un cert aire colonial, que constava de planta baixa i un pis. A un costat s'estenia un jardí esquitxat d'oliveres bordes i d'ombrel·les a ratlles grises i grogues, amb una quadrícula de camins i plataformes de fusta i ciment que facilitaven la circulació per aquell espai.

El blanc de les parets de l'edifici resultava enlluernador amb el bany de sol matiner. La seva blancor contrastava amb les teules que cobrien una mena de cúpula central i amb el vermell de les rajoles de les escales i del terra del porxo, una àmplia balconada d'uns tres metres d'amplada al llarg de tota la façana principal. Set arcs el tancaven per la part del davant, juntament amb una barana d'obra. L'arc del mig més estret que els altres, per una banda donava pas a l'escala, que mitjançant quatre graons baixava fins a l'esplanada frontal, i per l'altra permetia l'accés a l'entrada

principal de la residència. A cada extrem del porxo, uns pendants laterals a manera de rampes facilitaven l'accés a cadires de rodes o carretons de material cap a l'esplanada i el jardí. Damunt de la porta, un cartell amb unes lletres de fusta envernissada, batejava el petit univers que contenia aquella edificació: "Can Fuster".

El Saab 95 de l'Àngel, després de passar Pont de Molins va agafar el trencall de la carretera comarcal. Flanquejat per vinyes i oliveres, el camí el portava a contemplar una imatge de postal. Les teulades de les cases i el campanar de la església de Miralleres es retallaven damunt del blau intens del cel de tardor de l'Empordà. En arribar a l'entrada del poble, un desviament a la dreta el deixava encarant la residència a menys d'un kilòmetre de distància. Es va aturar a l'esplanada enfront del porxo. Va baixar del cotxe i es va regalar la mirada contemplant un cop més, com feia gairebé sempre, l'edifici que tenia davant dels seus ulls.

Era un d'aquells dies de tardor en que l'escalfor del recent estiu, encara present en la tebiesa dels rajols de sol, contrastava amb una brisa que començava a anunciar, sobretot en les zones ombrívoles, que l'hivern estava inexorablement acostant-se, en un futur que dia a dia esdevenia més present.

Pocs cotxes compartien l'esplanada que els servia d'aparcament i no era aquesta una circumstància excepcional. La major part eren del personal de la residència i d'un parell o tres de visitants. A l'Àngel aquest fet no el sorprenia, era el que havia observat sempre en les seves visites. Acabada l'habitual contemplació d'aquell edifici, va tancar el cotxe i es va dirigir cap a l'entrada principal. Caminava sense presa, però a la vegada amb fermesa. Les visites a la residència sempre li reclamaven un cert esforç. Hi anava amb convenciment, amb interès, tenia ganes de veure l'Emília, però a la vegada la immersió en aquell món el deprimia. La constatació tan evident de la degeneració de la vida, a mesura que aquesta es va acostant al seu final, el posava gairebé malalt.

Sempre marxava de la residència amb el cor encongint i amb un pes a l'ànima que ja no se'l treia de sobre en tota la resta del dia.

Ja a l'interior, els ulls de l'Àngel varen trigar uns segons en aconseguir acostumar-se al canvi de llum. El vestíbul era ampli i unes grans finestres a la part frontal permetien l'entrada dels rajos del sol. A aquella hora, però, les persianes estaven baixades i el contrast entre la claror exterior i la penombra interior era notable.

A la planta baixa hi destacava l'ascensor que, al bell mig del vestíbul, comunicava els dos nivells de l'edifici i culminava a la cúpula, que contenia els mecanismes propis de l'aparell. A la dreta el taulell de recepció, i al seu darrere les dependències per al personal de la residència, vestidors, sala de descans, infermeria i magatzem. A la part esquerra del vestíbul i enfrontats amb el mostrador, el menjador i la cuina. Al fons, una sala on els residents podien reunir-se, veure la televisió o fer les activitats que el personal de la residència programava per a ells, i un parell de petits despatxos on la directora i l'assistent social atenien les seves obligacions administratives i burocràtiques. A la part frontal, a cada costat de la porta d'entrada, cadires de braços i tauletes complimentaven a les visites i a qui hagués de fer espera per qualsevol raó.

En el pis superior es trobaven una vintena d'habitacions, amb un passadís que donava la volta comunicant-les totes, fent una mena de balconada damunt del vestíbul i rodejant el conducte de l'ascensor.

L'Àngel va encaminar les seves passes directament cap al mostrador. Una noia impecablement vestida de blanc, i mostrant un evident somriure de compromís, es va dirigir cap al recent arribat. Era una dona jove, no tindria més de vint-i-dos o vint-i-tres anys, d'una estatura més aviat baixa, segurament no superava el metro cinquanta. El cabell bru i rinxolat s'alçava fent ballar una petita còfia també de color blanc, que empentada pels rínxols prenia una postura inclinada cap a un costat, donant-li un aire a la ve-

gada grotesc i simpàtic. Els ulls verds i clars contrastaven amb la negror del cabell, dins d'una harmonia cromàtica que semblava poc natural.

—Bon dia senyor. En què el puc ajudar? —va avançar la noia en veure que el seu visitant s'apropava al taulell.

—Vinc a veure l'Emília —va respondre l'Àngel—. Vostè deu ser nova, oi? No l'havia vist mai abans en aquesta recepció.

—Sí, senyor, em dic Ester i sóc nova, però la meua feina és la de cuidadora i el meu lloc és al costat dels residents, no darrere del mostrador. El que passa és que la Judit ha hagut de sortir un moment i m'he quedat jo en el seu lloc. A qui m'ha dit que venia a veure?

—Vinc a veure l'Emília —va repetir l'Àngel.

—Molt bé. I vostè és el senyor...

En aquell moment la recepcionista va fer acte de presència, apareixent des de les dependències de darrere del taulell.

—És el senyor Àngel Massané —va tallar dirigint-se a la seva companya de recent incorporació— i ve a veure la senyora Emília Sunyer.

La Judit era el punt totalment oposat a l'Ester. Alta i força prima, lluïa uns cabells de color castany clar que li queien per sota de la còfia anant a reposar flàccidament damunt de les espatlles. Els ulls foscos i els llavis molt vermells. Parlava i es movia amb la seguretat que li donaven els anys que portava treballant a la residència. Des que la van inaugurar. Estava doncs força per damunt dels vint-i-dos o vint-i-tres anys de la seva companya, però era una d'aquelles persones que a l'Àngel se li feia impossible esbrinar quina deuria ser la seva edat.

—Senyor Àngel, ja pot pujar, l'Emília està arreglada i ja ha esmorzat. En tot cas, ara, quan baixin, els acompanyarà l'Ester. Ha d'anar familiaritzant-se amb tots els residents i amb els seus visitants. Ester, estigues a l'aguait.

—Gràcies Judit —va respondre ell.

L'Àngel va passar de llarg l'ascensor i va anar cap a les escales que hi havien al costat de l'entrada del menjador i va pujar al pis superior a cercar l'habitació de l'Emília.

Les dues empleades de la residència van quedar a soles a la recepció, i la Judit estirant pel braç l'Ester, la va fer entrar amb ella al petit quartet de darrere del taulell. Va buscar la fitxa de l'Emília Sunyer i li va mostrar a la seva companya.

—Mira Ester, la senyora Emília va ingressar a la residència voluntàriament el 1993. S'havia quedat sola i, malgrat comptar només amb seixanta-cinc anys, es va trobar sense ànims ni força per continuar la vida a Barcelona i va decidir venir a Miralleres, a veure si trobava encara algun vell parent al poble amb qui poder compartir la seva soledat. No hi quedava ningú. Els terrenys de la vella casa familiar havien resultat ser d'uns monjos que finalment havien acabat venent-los i ara, on abans s'aixecava la casa amb un petit hort i una mica de bestiar, hi ha una part de les vinyes de Can Cirera, que són els qui van fer el tracte amb els monjos i els qui tenen una de les majors extensions de terres de la comarca. En no trobar familiars al poble va decidir ingressar a la residència i així, al menys, estar a uns pocs metres del que havia sigut casa seva.

La Judit va fer una pausa per consultar a la fitxa les dates d'uns fets que eren ben presents en el seu record, mentre l'Ester esperava impacient la continuació del relat per part de la seva companya.

—El 1994, quan portava poc més d'un any amb nosaltres, va patir un vessament cerebral i va quedar en l'estat que ja li coneixes. Fa tres o quatre anys va aparèixer per aquí el senyor Àngel, demanant per visitar-la. Em va ensenyar un retall d'un diari de l'any 92 en que es commemorava el 30è aniversari de les tremendes inundacions del Vallès. El paper que em va mostrar corresponia a un article en que es recordava la gesta de la senyora Emília Sunyer i Ginestà. Havia salvat un nen de morir ofegat al riu Besòs, arriscant la seva pròpia vida. Explicava que ni tan sols

va poder saber com es deia el nen, doncs de tant espantat que estava, tal com el va treure de l'aigua el noi va engegar a córrer i no el va veure més.

En arribar a aquest punt, l'Ester s'havia anat apropant a la seva interlocutora, com si volgués submergir-se en la història que estava escoltant. Per un moment les seves mirades es van trobar, dibuixant un punt i seguit a la narració. La Judit va posar una mà damunt de l'espatlla de l'Ester, i donant un aire de solemnitat a les seves paraules, va continuar.

—El senyor Àngel ens va assegurar que aquell nen era ell i que per la gratitud que li devia a la seva salvadora, des que va veure aquell article al diari, no havia parat d'investigar fins a trobar-la. La pena és que quan va venir per primer cop, ella ja estava en l'estat que està ara i mai li ha pogut donar les gràcies. Des d'aquella primera vegada no ha deixat de visitar-la, com esperant que algun dia ella recuperi la consciència per poder-li agrair aquell gest.

La Judit tornava a deixar la fitxa en el seu lloc quan es van obrir les portes de l'ascensor d'on va sortir l'Àngel empenyent una cadira de rodes on hi seia l'Emília.

—Ja els acompanyo —va afanyar-se a dir l'Ester al temps que sortia de darrere del taulell i es posava a l'alçada de la parella.

—Veig que li ha posat la manteta a les cames —va afegir—. Ha fet bé. El temps comença a refrescar i sobretot, si bufa una mica de vent, de seguida tenim refredats, i aquestes coses no les volem, oi Emília?

Era una pregunta afectuosa i de cortesia, doncs prou sabien tots que l'Emília no respondria a res que li demanessin.

Varen sortir al porxo. El sol encara hi donava de ple. L'Àngel va deixar momentàniament l'Emília i l'Ester a fora i va entrar al vestíbul per tornar amb dues cadires per a ell i per a la noia.

—No, gràcies —va afanyar-se a dir l'Ester—. Jo, si estan ja ben instal·lats, aniré a dins i els deixaré a vostès perquè puguin gaudir de major intimitat.

L'Àngel va mirar la noia intentant llegir en els seus ulls. Aquella negativa era una actitud conseqüència de la professionalitat de la cuidadora o era la incomoditat de quedar-se en la que, de ben segur, seria una conversa unilateral sense diàleg ni respostes?

—Si us plau —va contestar ell—. Si no li fa res, m'agradaria que es quedés amb nosaltres. Estic segur que la seva presència serà beneficiosa per a l'Emília. Vostè és una persona jove i això sempre ho agraeix la gent gran.

Sense dir cap més paraula, l'Ester va posar la seva cadira al costat de l'Emília i va seure.

L'Àngel es va quedar contemplant la parella de dones. Eren la nit i el dia. La cuidadora, amb una joventut que resultava quasi insultant en aquell entorn, semblava que no hi acabava d'encaixar. Era com si aquella exultant joventut s'hagués de marcir precipitadament només per la convivència i el contacte amb els residents.

Va dirigir la mirada cap a l'Emília, que havia complert setanta anys però semblava que en tingués molts més. Les mans simètricament reposades damunt de la manta que li cobria les cames li donaven un aire d'obediència, de submissió, de bondat. Era una imatge plàcida però a la vegada mancada de vida. Tenia els ulls plens de buidor. Miraven fixos al seu davant però no observaven res. Els llavis no eren capaços de dibuixar un somrís, però tampoc un gest de desgrat o d'enuig. El rostre serè però impassible. Els cabells, completament grisos, es recollien darrere del cap, donant-li un aire seriós però inexpressiu. El seu cos era present en aquell porxo; el seu esperit, no.

L'Àngel va agafar-li una mà entre les seves, i els ulls de l'Emília van fer un petit moviment, un parpelleig quasi imperceptible.

—Respon al seu estímulo —va dir l'Ester, que estava molt atenta als moviments dels dos—. Se n'adona i agraeix el seu contacte.

L'Àngel, sense parar gens d'atenció a aquest comentari, va dirigir-se a la noia com si tingués la necessitat de justificar les seves freqüents visites a l'Emília.